

TA'LIM MUASSASALARIDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH VA UNI OLDINI OLIISHDA YOSHLARNING HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISH

Rejapova Dilafruz Akramovna

*A.Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga
o'rgatish milliy-tadqiqot instituti "Ta'lim menejmenti" kafedrasida katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Yoshlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirishda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha davlat dasturlarining ahamiyati.*

Kalit so'zlar: *Qonun, farmon, davlat dasturi, ta'lim muassasasi, yoshlar.*

KIRISH

Insonning huquqiy madaniyati avvalo oilada shakllanadi, ta'lim jarayonida sayqallashadi. Inson mustaqil hayotga qadam qo'yganida esa yanada takomillashadi.

Axborot xurujlari avj olayotgan murakkab sharoitda aholining, ayniqsa, yoshlarning huquqiy madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda milliy mentalitetning ahamiyati nihoyatda katta hisoblanadi.

Huquqiy madaniyat jamiyatning ilg'or huquqiy g'oyalar va qonunlar, bilim va ko'nikmalarni qabul qilishga tayyorligida, shuningdek bilimlar ko'nikmalar va amaldagi huquqqa munosabatida o'z ifodasini topadi.

Huquqshunos olimlarning fikricha, huquqiy madaniyat – fuqarolik jamiyati a'zolari o'z huquqiy bilimlari va ko'nikmalarini o'zlashtiruvchi yoki rivojlantiruvchi ijodiy faoliyatning muayyan xususiyati va darajasidir.

Davlat ta'limni boshqarish organlari va ta'lim muassasalari korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini inobatga olgan holda ta'lim muassasalarida huquqiy ta'lim va tarbiyaga, mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning sifatini oshirishga, ta'lim dasturlarini doimiy ravishda takomillashtirib borishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqadi.

Davlat dasturlarida - ta'lim muassasalarida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida huquqiy ta'lim berish bo'yicha tizimli va manzilli tadbirlarni amalga oshirish; yoshlarga korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida huquqiy ta'lim berish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni tasdiqlash vazifalari belgilangan.

Korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatini olib borishda davlat dasturlari va boshqa dasturlarning o'rni muhim hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-noyabrdagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF 200-son Prezident farmoni qabul qilindi.

Farmon bilan Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha 2023–2024 yillarga mo'ljallangan davlat dasturi tasdiqlandi.

Dasvlat dasturining 25-bandida Yoshlarda korrupsiyaga nisbatan toqatsiz munosabatni shakllantirish hisoblanadi. Unga ko'ra korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha faoliyatni amalga oshiruvchi davlat organlari vakillarining yoshlar bilan uchrashuvlarini tashkil etish yuzasidan yillik reja-jadvalni ishlab chiqish va ijrosini ta'minlash belgilangan¹.

Bundan tashqari, har bir ta'lim muassasasida "Korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha chora-tadbirlar dasturi" tuzilib ushbu illatga qarshi kurashish, korrupsiyaviy huquqbuzarliklar, ularni sodir etishga imkon yaratuvchi sabablar va sharoitlarni aniqlash, korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish, xodimlar o'z xizmat vazifalarini bajarishda har qanday moddiy qiymatga ega "hadya" larni berilishiga yoki ularning xizmat vazifalarini bajarishi munosabati bilan boshqa imtiyozlar taklif qilinishga qarshi keskin kurashish kerak bo'ladi.

Pora berish ham pora olish ham jinoyat ekanligini yoshlarimizga tushuntirishimiz shart. Poraning turlariga keladigan bo'lsak – pul yoki moddiy qimmatliklar olish, berish; xizmat ko'rsatish; mulkiy manfaatdor bo'lish pora hisoblanadi.

Milliy qonunchiligimizda korrupsiyaning turli yo'nalishlariga qarshi kurashga yo'naltirilgan normalar mustahkamlangan. Jumladan, pora olish yoki berish, unga vositachilik qilish, hokimiyat yoki mansab vakolatini suiste'mol qilish, mansab soxtakorligi kabi jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlik belgilangan.

Ta'lim tizimidagi xodimlar va ta'lim oluvchilarning huquqiy madaniyatni yuksaltirish zarur. Huquqiy ta'lim uzluksiz bo'lib, yoshlikdan boshlab berib borilishi lozim. Bolalar maktabgacha tarbiya muassasalaridayoq xulq-atvor qoidalaridan xabardor bo'lishi, ma'naviy va ba'zi huquqiy normalar to'g'risida boshlang'ich tushunchalar olishi, kelgusida o'qishi davomida bu bilimlar kengaytirilishi va chuqurlashtirilishi, aniq ifodalangan huquqiy xususiyat kasb etishi zarur.

Bundan tashqari huquqiy savodxonlik va bilimlarni amaliy hayotda qo'llay olish ko'p jihatdan huquqiy ta'limning mazmun-mohiyatiga bog'liqdir. Shu nuqtai-nazardan qaraganda, huquqiy ta'lim har bir shaxsning o'z huquqlarini bilishi va himoya qilishini ta'minlashning zaruriy sharti va asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Bu esa ta'lim tizimida xodimlar va ta'lim oluvchilarning huquqiy ongini shakllantirishning muhim omili bo'lgan huquqiy ta'limni tashkil etish bilan bog'liq jarayonlarni muntazam o'rganib borish, ilmiy tahlil qilish hayotiy-amaliy ahamiyatga egaligini ko'rsatadi. Bunda huquqiy ta'lim-tarbiya, huquqni o'qitish, huquqiy savodxonlik, huquqiy bilim, ko'nikma va malakaning o'rni bilan aloqador masalalarni o'rganish muhimdir.

Taklif va tavsiyalar. Ta'lim tizimida korrupsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlar tuzish kerak. Chora-tadbirlar tuzishda quyidagilarga ahamiyat berishimiz zarur:

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-noyabrdagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF 200-son Prezident farmoni.

- faoliyatning ochiqligini va ularning hisobdorligini ta'minlash;
- korrupsiyaga oid huquqbuzarlikka yo'l qo'ymaslik;
- xodimlarining moddiy ta'minot olishini ta'minlash;
- ko'rilayotgan chora-tadbirlar samaradorligi monitoringini o'tkazish;
- odob-axloq qoidalarini samarali amalga oshirish;
- xizmat majburiyatining bajarilishi samaradorligini baholash.

Korrupsiyaga qarshi kurashishda xodimlar va ta'lim oluvchilarning huquqiy savodxonligini oshirish, huquqiy ong va madaniyatini yuksaltirishda quyidagilarni inobatga olishimiz zarur:

Birinchidan, huquqiy ong tarkibida tushuncha, tassavur, baholash, fikr yuritish kabi jarayonlarning huquq normalarigina shakllanib qolmasdan, balki huquqiy tizimning turli sohalari (huquq ijodkorligi, huquqiy amaliyot, sud, sud jarayoni, jazo tayinlash, adliya organlari xizmati, prokuratura va boshqalar) bilan ham bog'langan.

Ikkinchidan, shaxs huquqiy ongining rivojlanishi mamlakatimizda amalga oshirilayotgan sud-huquq tizimidagi islohotlarning kelajagiga ta'sir etadi.

Uchuncidan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining jamiyatdagi o'rni va ahamiyatini, ma'no-mazmuni va mohiyatini o'rganish, ya'ni konstitutsiyaviy savodxonlik shaxs huquqiy ongini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

To'rtinchidan, shaxs huquqiy ongining shakllanishi huquqiy ta'lim, huquqiy savodxonlik, huquqni o'qitish, huquqiy bilim, ko'nikma va malakaning darajasi bilan belgilanadi.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz joizki, biz doim yodda tutishimiz kerak: jinoyat hech qachon jazosiz qolmaydi. Jinoyatga javobgarlik muqarrardir. Bu qonun bilan belgilab quyilgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T.: «O'zbekiston», 2023-y.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.
3. O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida" gi Qonuni. 2017-yil, 3-yanvar, O'RQ-419-son
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida" PF-5618-son Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-iyundagi "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-6013-son Farmoni.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 6-iyuldagi "Korrupsiyaga qarshi murosasiz munosabatda bo'lish muhitini yaratish, davlat va jamiyat

boshqaruvida korrupsiyaviy omillarni keskin kamaytirish va bunda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF 6257-son Farmoni.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-noyabrdagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF 200-son Prezident Farmoni.

Internet manbalari:

1. <http://lex.uz>
2. <http://www.gov.uz>
3. <http://www.uzedu.uz>
4. Veb-sayt: <http://anticorruption.uz>
5. https://t.me/antikor_uzb